

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента

на дисертаційну роботу Штогриня Андрія Михайловича

«Художньо-композиційні принципи створення іконостасів та настінних розписів в інтер'єрах храмів Поділля», поданої до захисту в спеціалізовану вчену раду PhD 38.022

на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
022 – Дизайн, галузі знань 02 – Культура і мистецтво

Представлена до захисту дисертація відповідає спеціальності 22 Дизайн. Містить обґрунтовану теоретичну складову і є підґрунтям для проектування іконостасів та настінних розписів в інтер'єрах храмів Поділля, засновуючись на регіональних і національних традиціях. Висновки до розділів і загальні висновки сформульовано на належному рівні, висновки повною мірою висвітлюють наукову новизну дослідження. У Вступі автор логічно сформулював мету, об'єкт і предмет дослідження, розділи роботи засвідчують розкриття поставлених в дисертації завдань. Текстова частина доповнена великою кількістю авторського візуального матеріалу.

Актуальність теми, за визначенням автора дослідження, пов'язана з усвідомленням цінності спадщини східнохристиянських храмів Поділля, збереження їх середовища для подальшої модернізації та адаптації під потреби сучасного релігійного життя. Оскільки існуюча джерельна база переважно зосереджена на історичних фактах, описах, статистичних даних, це не враховувало тенденцій сучасного дизайну інтер'єрів православних храмів Поділля, що і зумовило появу представленої дисертації.

Об'єктом дослідження є інтер'єрне середовище, його обладнання та оздоблення (іконостаси та настінні розписи) у храмах українського Поділля.

Предметом дослідження є художньо-композиційні принципи створення іконостасів та настінних розписів в інтер'єрах храмів Поділля.

Межі дослідження: хронологічні – XIX- XX ст., територіальні – українське Поділля.

Мета дослідження полягала в тому, аби визначити художньо-композиційні принципи створення іконостасів та настінних розписів в інтер'єрах храмів Поділля.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни

Дисертація вирішує важливі проблеми становлення художньо-композиційних принципів створення іконостасів та настінних розписів в інтер'єрах храмів Поділля як основу для сучасного вирішення інтер'єрів православних храмів Поділля.

Вперше:

- досліджено процес формування та взаємозв'язок складових елементів предметно-просторового середовища східнохристиянських храмів Поділля до початку XX століття, з точки зору сучасних тенденцій європейського формоутворення, в тому числі у порівнянні їх з іншими регіонами України і східної Європи;

- виявлено особливості предметно-просторового середовища східнохристиянських храмів Поділля (типологічні, архітектурно-композиційні, стилістичні, декоративні рішення інтер'єрів);

- науково обґрунтовано структуру автентичного предметно-просторового середовища східнохристиянських храмів Поділля як частини української храмової архітектури і встановлено принципи композиційного формоутворення гармонійного предметно-просторового середовища східнохристиянських храмів Поділля XIX-XX століття, з акцентом на формуванні іконостасів та настінних розписів в інтер'єрі.

Удосконалено:

- систематизацію елементів предметно-просторового середовища східнохристиянських храмів Поділля згідно композиційно-художніх ознак сакрального інтер'єру, а також стилістично-комунікаційних зв'язків між елементами інтер'єру як просторової системи;

- способи дослідження предметно-просторового середовища східнохристиянських храмів Поділля з розміщеними в ньому творами релігійного мистецтва – іконостасами та іконописами з урахуванням переліку обладнання та оздоблення в храмовому інтер'єрі східнохристиянської традиції.

Отримали подальший розвиток:

- підходи, методи і прийоми дизайну і оздоблення предметно-просторового середовища історичних та сучасних будівель східнохристиянських храмів Поділля та України,

- теоретичні та практичні рекомендації стосовно збереження та подальших робіт з реновації і модернізації інтер'єрного середовища, його предметного наповнення та оздоблення в будівлях східнохристиянських храмів України.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів містить вперше визначені композиційні принципи формування предметно-просторового середовища східнохристиянських храмів Поділля; поглиблені та систематизовані сучасні теоретичні знання про типологічні ознаки і закономірності формування композицій просторових та художньо-декоративних рішень в інтер'єрах церков. В роботі визначені та обґрунтовані принципи створення композиційних рішень іконостасів та настінних розписів в інтер'єрах будівель церков.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробленій методиці та рекомендаціях щодо формування інтер'єрів та елементів оздоблення (іконостасів, іконописів, настінних розписів) східнохристиянських храмів Поділля. Також впровадження науково-практичних результатів роботи відображено у авторській монографії, де наведено приклади реалізованих композицій іконостасів та настінних розписів в інтер'єрах східнохристиянських храмів Поділля, під час їх модернізації.

Окремі частини дисертації можуть бути включені до теоретичних та практичних навчальних курсів з історії та теорії дизайну і архітектури, а також опубліковані у виданнях з питань дизайну, мистецтва, а також історичного та просвітницького спрямування. Теоретичні висновки дослідження використовувалися у навчальному процесі, дипломному дизайн-проектуванні, під час розробки навчально-методичної літератури.

Наукові принципи та практичні рекомендації, що розроблені в даному дисертаційному дослідженні, можуть бути впровадженими в методику проектування та композиційного формоутворення предметно-просторового середовища східнохристиянських храмів Поділля, України та інших регіонів, а також при реставрації, модернізації та відновленні об'єктів культурно-історичної спадщини.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності

За своїм змістом дисертаційна робота здобувача Штогрини Андрія Михайловича повністю відповідає восьмому рівню Національної рамки кваліфікацій, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341, що зазначено у п. 5 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора

філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Представлена дисертація є завершеною науковою працею і свідчить про дотримання принципів академічної доброчесності. Дослідження «Художньо-композиційні принципи створення іконостасів та настінних розписів в інтер'єрах храмів Поділля» здобувача ступеня доктора філософії є результатом самостійної праці Штогриня Андрія Михайловича і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Підтверджено перевіркою на антиплагіат, що використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело.

Дисертація має традиційну для теоретичних робіт структуру з анотацій, словника спеціальних термінів, вступу, трьох розділів з висновками до них, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків.

У Вступі автор формулює і аргументує актуальність теми дослідження, наводить зв'язок власного дослідження з науковими програмами і темами, визначає об'єкт і предмет дослідження, мету дослідження і завдання дослідження, наукову новизну і практичну значущість роботи, а також дані про апробацію в статтях і на конференціях.

В першому розділі **Теоретичне й практичне підґрунтя створення іконостасів та іконописів в інтер'єрах церков на території українського Поділля** автор дослідив основні витoki дизайну історичного сакрального інтер'єру, його закономірності, що складають комплекс завдань для створення іконостасів та іконографій в інтер'єрах східнохристиянських храмів Поділля. Проведено загальний аналіз іконографій Поділля, враховуючи вплив дохристиянських вірувань. Було досліджено особливості створення іконостасу і поліхромії як цілісного просторового ансамблю і стилістичного узгодження елементів та оздоблення в інтер'єрі через вплив суміжних конфесій та спорідненості з іншими християнськими традиціями.

В другому розділі **Методологічні основи дослідження предметно-просторового середовища храмів Поділля** виконано аналіз методологічних підходів до організації візуального зв'язку між просторовими елементами інтер'єру через визначення системи чинників, що впливають на формування предметно-просторового середовища церкви. Досліджено методи й засоби формування предметного середовища історичних храмових будівель Поділля та його мистецького оздоблення у період кінця XVIII - початку XX століття. Досліджено взаємодію соціально-історичних чинників та особливості побудови предметно-просторового середовища храмів і на підставі проведеного аналізу

запропоновано методику формування інтер'єрів та оздоблення храмових інтер'єрів, адаптації художнього різьблення, іконописного малярства, декоративного оздоблення в просторовій композиції храмів.

Таким чином, дисертація Штогрини Андрія Михайловича «Художньо-композиційні принципи створення іконостасів та настінних розписів в інтер'єрах храмів Поділля» розглядає важливі проблеми проектування сучасних елементів дизайну в храмах Поділля, засновуючись на національних традиціях регіону.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Мова та стиль викладення результатів

Дисертаційна робота написана українською мовою. Зміст викладений логічно, грамотно, зрозумілою науковою мовою з правильним використанням специфічної термінології.

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи

Основні висновки та результати дисертаційного дослідження доповідалися на 2 науково-практичних конференціях, а саме: IV Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасного дизайну». (Київ, КНУТД, 27.04. 2022), X Міжнародна науково-технічна конференція «Архітектура історичного Києва» (Київ, КНУБА, 16-17.10. 2024 р.).

Результати та матеріали дисертаційного дослідження висвітлено у 5 наукових працях: 2 статті у фахових наукових виданнях України, одноосібна монографія, 2 тези наукових доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій. Наукові публікації здобувача містять матеріали авторських досліджень, всі статті написано з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Наукові результати, викладені в дисертаційній роботі, повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувача та відповідають вимогам п. 8-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Недоліки, зауваження, дискусійні питання до дисертаційної роботи:

1. Розділи повинні починатися з нової сторінки (с.33).
2. Занадто багато додаткової інформації, яка стосується загальнохристиянського мистецтва (с.44-45).
3. Подекуди написано Висновки за розділом з малої літери, подекуди Висновки за Розділом з великої, не всі розділи поставлено з абзацу. Загальний висновок номер 3 теж не з абзацу.
4. Різна нумерація в різних пунктах загальних висновків. Чомусь принцип естетичної мистецької спадкоємності під номером 4, так як і принципи 5,6, хоча всі попередні принципи не нумеруються (с. 174-175). Це заплутує одночасною наявністю двох нумерацій 4,5,6.
5. Прийнято не залишати сторінку незаповненою менше ніж на 1/3. Стор. 176 практично порожня.
6. В списку джерел включають також статті автора з посиланнями на них в тексті.
7. Кожний додаток повинен починатись з нової сторінки (стор.174). В додатках дублюється перелік статей автора.

Водночас ці зауваження не знижують якості представленого дослідження і стосуються правил оформлення дисертації.

Висновок про дисертаційну роботу

Все вищезазначене дозволяє зробити висновок, що дисертація «Художньо-композиційні принципи створення іконостасів та настінних розписів в інтер'єрах храмів Поділля», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії 02 – Культура і мистецтво 022 – Дизайн є самостійно виконаною роботою, містить значну наукову новизну та практичну цінність і є особливо актуальною для становлення школи сучасного православного будівництва на національному підґрунті.

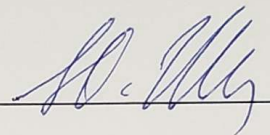
Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 29 Постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. №261 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ №283 від 03.04.2019 р. та №502 від 19.05.2023 р., а також п. 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії»,

затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Здобувач Штогрин Андрій Михайлович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 022 – Дизайн, галузі знань 02 – Культура і мистецтво.

Офіційний рецензент:

Докторка архітектури, професорка,
Професорка кафедри Основ архітектури
і архітектурного проектування
Київського національного університету
будівництва і архітектури,
нострифікована докторка
хабілітована

 Ю.В. Івашко

Підпис докторки архітектури, професорки Ю.В. Івашко засвідчую.

Проректор з
наукової роботи
та інноваційного
розвитку

 О.О. Ковальчук